

Javni RTV sustav treba korijenite reforme

DECENTRALIZIRANJE, A NE DIJELJENJE

Igor Soldo

Ovim tekstom probat ću iznijeti „insajderski“ pregled i osobnu ocjenu onoga što se događalo i događa, te dvojbe, očekivanja i razmišljanja o tome što će se i kako dalje događati vezano za reformu JRTS, kao i za prijedlog osnivanja petoga pravnog subjekta unutar njega.

Odmah na početku moram istaknuti, nemam namjeru uplitati se u politiku (iako, ne znam koliko je to uopće danas moguće na osjetljivom području javnih medija), niti nametati svoje viđenje kao jedino relevantno. Nije mi namjera ovim tekstom ulaziti u analizu političkih strategija, niti biti „za“ ili „protiv“. Da li je zahtjev za uspostavom novog javnog emitera samo dugogodišnje održavanje „predizborne vatre“ bez iskrene namjere efektivnog provođenja od strane određene političke opcije, je li apriori odbijanje tog zahtjeva majoriziranje i iskazivanje dominacije nad malobrojnijima bez stvarne volje za slušanje eventualnih razloga zbog kojih bi predloženi novi emiter eventualno bio potreban, je li sve to rezultat spretnog i politički pragmatičnog „prebacivanja loptice“ iz manjeg bh. entiteta gdje je javni emiter (skoro) ekskluzivno pravo jednog naroda, pitanja su na koja trebaju odgovoriti zainteresirane strane i politički analitičari. Oni bi trebali raščistiti i stoji li iza zahtjeva za osnivanje novog emitera pokušaj nametanja uređivačke politike po želji određenih opcija ili želja za ravnopravnom zastupljenošću političkih stavova. Trebali bi, također, ocijeniti je li krajnji cilj ostvarivanje nacionalne ravnopravnosti ili getoiziranje. A, možda, i kakav je odgovor na pitanje postoji li mogućnost pojavljivanja zahtjeva za emiterima koji će se zvati po drugim konstitutivnim narodima i ostalim, te kako onda riješiti probleme koje to implicira.

Odgovornost

Moram priznati da javni servisi, usprkos onome što im je propisano kao obveza, ne ispunjavaju u potpunosti svoju ulogu. Ovo se odnosi i na onaj u čijem najvišem upravljačkom tijelu sjedim (doduše, taj emiter je u protekloj godini napokon počeo, kako bi to narod rekao „osvjetljavati obraz“). Naravno, uvijek se može gledati i sa druge strane, pa reći „kakva država, takvi mediji“. Ne mogu mediji u BiH u svom programu kreirati sliku blagostanja ako je stvarnost potpuno drugačija. Također, ako na ovako malom prostoru (zemljopisno, demografski, ekonomski...) egzistiraju tri javna emitera koji bi se trebali baviti istim poslom, jasno je kako nema dovoljno resursa (financijskih, kadrovskih...) pomoću kojih bi oni zadovoljavali sve ono što pred njih stavlja njihova uloga (samo za usporedbu, HRT je u jednoj godini zabilježio gubitak koji je iznosio više nego što je u toj godini jedan od emitera u BiH imao proračun). Tu je i problem shvaćanja RTV pristojbe kao kazne, a ne kao zaloga za veću neovisnost medija koji pripadaju svima u BiH. Ali, to je slučaj u većini europskih država, posebice u onim susjednim.

Javni servisi bi, ipak, usprkos svim problemima trebali imati više odgovornosti prema javnosti, bilo financijskog karaktera (transparentno trošenje dodijeljenog im novca, te ostvarivanje pozitivnih rezultata), bilo informativnog karaktera (neovisnost, objektivnost...), bilo odgojnog karaktera (kreiranje kvalitetnog obrazovno-odgojnog programa). Svjedoci smo da to u mnogo slučajeva nije tako. Tu postoji odgovornost svih čimbenika: zakonodavaca, članova nadzornih (moja osobna, kao i odgovornost ostalih članova UO javnih servisa koji su

do sada imali „čast“ obnašati tu dužnost je neizbježna, makar ona bila minimalna i na „zapovjednoj“ osnovi) i rukovodnih tijela (generalnih i izvršnih direktora), programskih djelatnika te regulatornih tijela. Mada, moram priznati kako sam nakon imenovanja na ovu dužnost, pomalo naivno, pomislio da će biti mnogo jednostavnije napraviti neke pozitivne pomake, te ispraviti mnoge uočene nepravilnosti i nepravde. Realnost me demantirala. U tome je olakšavajuća okolnost, makar za trenutni sastav UO RTVFBiH, katastrofalna financijska situacija (cca 26 milijuna KM obveza), u kojoj su prethodnici ostavili ovaj javni emiter iako je među njima bilo i ekonomskih stručnjaka, te je primarna zadaća bila financijski stabilizirati emiter.

Ali, ostavimo se pojedinačnih emitera. Riječ je o sustavu, njegovoj reformi, te eventualnoj dopuni. Emiteri trenutno nisu potpuno odgovorni, ne samo prema konstitutivnim narodima, gdje se Hrvati, dosta puta s pravom, nalaze najviše „pogođeni“, i nacionalnim manjinama. To je slučaj i sa drugim društvenim grupama, bilo to po pitanju političkog, vjerskog ili seksualnog opredjeljenja (kod ove grupe posebice izraženo), kao i sa osobama sa umanjenim sposobnostima za praćenje programa. Npr. osim dijelom u slučaju BHRT, emiteri ne uređuju ravnopravno program na sva tri službena jezika i dva pisma. A zakon o JRST kaže:

Član 26.
(Programski principi)

...

(4) Programi javnih RTV servisa uvažavat će prava konstitutivnih naroda i ostalih i bit će uređivani ravnopravno na tri službena jezika i dva pisma.

U programima FRTV bosanski i hrvatski jezik prilično su ravnopravno zastupljeni, doduše ne toliko u vlastitoj produkciji gdje je dominantan bosanski (osim informativnog programa) koliko u ostalim sadržajima gdje hrvatskoga jezika ima dovoljno, dok srpskoga i ćirilice ima samo u tragovima. O RTRS nije potrebno ni govoriti (osim što je web stranicu moguće pregledavati i u latiničnoj verziji). Ovo je dojam utemeljen na analizi za osobne potrebe, tako da je te je uistinu potrebno uskoro na sva tri emitera napraviti detaljnu analizu koja će dati točan uvid u stanje.

Također, niti jedan od emitera ne pruža mogućnost normalnog praćenja programa osobama oštećenog sluha i drugim osobama sa umanjenim sposobnostima za praćenje programa, osim znakovnog jezika tijekom pojedinih emisija. Čak niti putem web stranica, gdje bi to inače bilo najlakše implementirati. A, i tu je zakon jasan:

Član 27.
(Ostvarivanje programskih principa)

(1)...

h) javni RTV servisi dužni su prilagoditi praćenje informativnog, kulturnog, obrazovnog i zabavnog programa potrebama lica oštećenog sluha i drugih lica s posebnim potrebama.

Iako je prema podacima službi za naplatu RTV pristojbe u 2012. godini u BiH prikupljeno točno 51.087.770,47 KM iz ovog izvora financiranja, emiteri nisu ni financijski potpuno odgovorni prema cjelokupnoj javnosti, s izuzetkom RTVFBiH u posljednje četiri godine (9-10 milijuna KM smanjenih obveza iz prethodnog razdoblja, uredno izmirivanje doprinosa i plaća, održavanje likvidnosti i sl.). Ovdje je potrebno napomenuti da je procent naplativosti na područjima koje pokriva telekom operater HT Mostar (tj. gdje je dominantna brojnost Hrvata) znatno manji nego drugdje, te se kreće u rasponu od 25% do 30%. Kad je riječ o financijskoj odgovornosti, bitan je i podatak o broju uposlenih. Godinama se nove uposlenike primalo bez reda i pravila, bez obzira na financijske kapacitete i stvarne potrebe. O tome najbolje govori

podatak da su FRTV i RTRS i nakon značajnih reformi i smanjenja broja uposlenih u proteklih tri godine (samo FRTV oko 50), tj. optimiziranja tog broja, nastavile normalno sa poslovanjem. Ali, nadležni na BHRT-u to nikad nisu uradili, te sada ta kuća ima znatno veći broj uposlenih nego što su joj stvarne potrebe. Stoga i sada trpi posljedice, te ogroman iznos i dalje izdvaja za primanja uposlenika. To je razlog zbog čega gledatelji u programskom smislu ne mogu u potpunosti dobiti ono za što izdvajaju pristojbu (mnogo je primjera, ali možda je široj javnosti najpoznatiji otkazano sudjelovanje na Eurosongu). Posljedice toga posredno trpi cijeli JRTS.

Emiteri nisu potpuno odgovorni niti na polju uzvraćanja za novac koji dobivaju od javnosti, jer, u cjelini gledano, ne ostvaruju rezultate u gledanosti (uz izuzetak FTV) i utjecaju na javnost kakve bi trebalo. Ovdje je potrebno reći da FTV jeste najgledanija, ali su rezultati BHRT i RTRS poražavajući (posebice ako znamo da BHRT dobiva 50% od ukupne RTV pristojbe, a RTRS dobiva i veliki iznos od vlasti u RS). Iako gledanost nije primarna za javne servise, nema akta koji određuje da program mora biti negledljiv. A, uz puno uvažavanje posebnosti javnih emitera, kao i svih posebnosti BiH, za novac koji dobivaju gledanost i pozitivan utjecaj na društvo morali bi biti veći. Gledanost je bitna iz dva razloga. Jedan je ostvarivanje utjecaja u javnosti, jer u u društvima kakvo je BiH (mladim demokracijama) poželjno da program kakav je propisan zakonima, pravilima i kodeksima bude dominantan (je li on kakav treba biti, to je drugo pitanje). Drugi razlog je opravdavanje ogromnog prihoda, jer valjda javnost koja to dijelom plaća zaslužuje i neki rezultat.

To je ukratko ono što karakterizira sadašnji JRTS. Kad je riječ o tome kako bi trebalo izgledati u budućnosti, situacija je ipak malo kompleksnija. Kako je središnja tema zahtjev za pokretanje dodatnog kanala od strane predstavnika stranaka sa hrvatskim predznakom, bit će najviše riječi o tome.

Prijedlog osnivanja petoga pravnog subjekta

Većina Hrvata u BiH osjeća se „informativno“ zakinutim, mada nitko nije siguran je li to više produkt toga što ih je netko drugi zakinuo ili zato što su se zakinuli sami (ovdje mislim na političke predstavnike, tj. one koji su obnašali vlast pomoću glasova dobivenih većinom od Hrvata). Makar se tako čini po izjavama političkih stranaka sa hrvatskim predznakom, te po onome što prenose privatni mediji sa područja gdje su Hrvati većina. Pritom, potrebno je napomenuti još jednu činjenicu, a to je da se stalno zaboravlja kako je cijeli niz javnih (gradskih, županijskih) medija na područjima gdje su Hrvati većina, te gdje su vlast obnašale stranke sa hrvatskim predznakom, propao bez utjecaja bilo koga sa strane (ovdje se ne može ubrojiti Erotel, prisilno ukinut akcijom međunarodne zajednice). Ono malo što još radi, opstalo je zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca. Također, kad govorimo o osjećaju zakinutosti, niti sami političari koji predlažu osnivanje novog emitera još nisu jasno rekli na koju vrstu informativnog zakidanja misle. Još uvijek ne govore jasno misle li na uporabu hrvatskoga jezika u javnim medijima, na količinu vijesti sa područja gdje su Hrvati većina, ili na promoviranje političkih ciljeva stranaka čijih su članovi. Predmnijevam da je to prvo što bi bilo potrebno raščistiti.

Ako govorimo o hrvatskome jeziku, po onome što sam ja do sada imao priliku vidjeti, na BHRT-u i na FRTV-u ima ga sasvim dovoljno u poređenju sa druga dva službena (posebice na FTV), dok ga na RTRS ima samo u tragovima. Ovo se odnosi i na informativni program i na ostale programe u tzv. prime time terminu. Ako se, znači, pitanje zakinutosti odnosi na uporabu hrvatskoga jezika, trebalo bi zahtijevati od emitera na kojem nedostaje hrvatskoga

jezika da osigura veću zastupljenost istog. Nisam primijetio da je već netko ozbiljno istupio sa tim zahtjevom (ako netko jeste, ispričavam se unaprijed, ali uistinu nisam primijetio).

Ako govorimo o količini vijesti sa područja gdje su Hrvati većina, i prosječan gledatelj može primijetiti nedostatak vijesti sa ovih područja na sva tri emitera (pritom isključujem vijesti čiji su subjekt političke stranke ili izjave njihovih dužnosnika i sl.). Tu je potrebno najviše istaknuti „udarni“ informativni program (središnji dnevnic), gdje je zastupljenost evidentno ispod potrebne razine. Duže vrijeme su prisutni pokušaji kompenziranja kroz „sekundarni“ informativni program (Kronika/hronika regija, Federacija danas, dnevnic u kasnijem terminu i sl.), te emitiranjem religijskih sadržaja. Iako, u posljednje vrijeme (skoro godinu) situacija se malo popravila na BHRT, a na FRTV je značajno bolja (FTV je uvela i posebni mobilni tim koji je zadužen isključivo za područje zapadne Hercegovine, a Radio FBiH se već godinama trudi kvalitetno pokriti ta područja). Nedovoljnu zastupljenost može se dijelom objasniti, ne i opravdati, i nedostatnim brojem uposlenika u središnjicama emitera iz reda Hrvata, posebice onih koji dolaze sa područja gdje su Hrvati većina, čemu se uzrok može tražiti u slabim materijalnim uvjetima (nedovoljno motivirajući za promjenu mjesta boravka), nedostatku sluha upravljačkih tijela, te pozivima političara (čak i prijetnjama) novinarima da odbijaju posao na postojećim emiterima.

Ako govorimo o naglašavanju osjećaja informativne zakirutosti uzrokovanog željom za promoviranjem političkih ciljeva stranaka čiji su članovi oni koji to naglašavaju, moje osobno mišljenje je da navedeno nema uporišta. I, dok je do prije, otprilike, devet-deset mjeseci bilo uporišta za tvrdnje da su određene politike opcije zakirute na FTV, trenutno su nakon vraćanja ovog emitera javnosti u informativnim programima najzastupljeniji političari baš iz tih političkih opcija. U stvari, zastupljeni su prema tome koliko su važne njihove trenutne pozicije, što je i prije trebao biti slučaj. Na BHRT-u su navedene političke opcije u istom razdoblju bile zastupljene i više nego što je bilo realno. U isto vrijeme, ne znam za ozbiljne pritužbe na jedan emiter (RTRS) na kojem su zastupljeni samo kad to zatreba. Također, ukoliko je ovo razlog za podgrijavanje osjećaja informativne zakirutosti Hrvata, trebali bi to i otvoreno reći onima koje predstavljaju, jer to onda nema veze sa strukom i nacionalnim balansom.

Dolazimo do srži. Nedavno je na sjednici Vijeća ministara izglasano, te poslan u daljnju proceduru Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakon o JRST, kojim je predviđena uspostava petog pravnog subjekta (RTVH), tj. kanala na hrvatskome jeziku. Način na koji je to učinjeno ostavlja dvojbe o stvarnim razlozima traženja uspostave novog pravnog subjekta unutar JRST, te o izvodivosti projekta. Jer, predložene izmjene usvojene su bez pozitivnog mišljenja Ureda za zakonodavstvo i Ministarstva financija i trezora BiH. Također, iako ima zakonsku obvezu konzultirati se sa RAK-om i Odborom JRST, predlagač (VM) to nikad nije učinio.

Član 9. (Frekvencije)

...

(2) Vijeće ministara BiH ima pravo pokrenuti proceduru za osnivanje novog RTV kanala unutar Sustava nakon konzultacija s Regulatornom agencijom i Odborom Sustava. Vijeće ministara BiH razmotrit će inicijative nakon izrade neovisne, transparentne i opsežne analize koja obuhvaća program, spektar, tehničke, financijske i druge informacije kojima se opravdava osnivanje novog kanala.

Nadalje, iako je zakonom propisana neovisna i transparentna analiza, članovima Odbora JRST, i nakon opetovanih zahtjeva (osobno sam dva puta tražio) nikad nije dostavljena analiza urađena (ili naručena, meni je još nejasno) od strane Ministarstva prometa i veza BiH prije gotovo četiri godine. Na kraju, koliko sam uspio saznati neslužbeno, izmjene nedavno

usvojene od strane VM nisu rezultat navedene analize, jer je koliko znam ona predviđala dodatni zakon, nego neke druge koju je (ovo nije tvrdnja, samo prenosim neslužbena saznanja) naručio i platio predsjedatelj VM (ili njegov Ured, ili...), a koja je rezultirala sa malim brojem izmjena u postojećem Zakon o JRST. Ni za ovu analizu još nije poznato koji su je neovisni stručnjaci uradili, niti je poznat njen sadržaj.

Za mene osobno, u cijelom projektu postoje značajne nedorečenosti.. Ali, zadržat ću se samo na nekim, po mojoj procjeni značajnim. Opet napominjem, bez namjere da budem „za“ i „protiv“.

Promatrano sa financijske strane, usvojenim izmjenama predviđeno je mijenjanje procenata u raspodjeli sredstava prikupljenih od RTV pristojbe i marketinga. I dok je sadašnjim rješenjima predviđeno da od ukupnog iznosa prikupljene RTV pristojbe i marketinga 50% pripada BHRT-u, a po 25% RTRS-u i FRTV-u, izmjene predviđaju da se taj procent za postojeće emitere smanji - 40% BHRT, po 20% RTRS i FRTV, a da preostalih 20% pripadne novom pravnom subjektu unutar JRST. Potrebno je napomenuti da je zbog protivljenja FRTV i njenog vlasnika, te zbog toga što nikad nije zaživjela Korporacija, sredstva od marketinga svaki emiter i do sada zadržavao za sebe (2008. usvojen zakon "lex specialis" koji određuje da ova sredstva ostaju u FRTV).

I u sadašnjim uvjetima, osim FRTV koja nedostatak sredstava od RTV pristojbe (uzrokovan stupnjem naplate od oko 70% te činjenicom da se prikupljeno dijeli na tri emitera) kompenzira dobrim radom na marketinškom polju, prikupljena sredstva nisu dovoljna za neometan, kvalitetan rad emitera, te osiguravanje stabilnog financiranja. To potvrđuju veliki gubici BHRT, te stalna potreba RTRS za milijunskim donacijama od strane vlasti u RS. Stoga, jako je upitna financijska održivost JRST u slučaju uvođenja još jednog pravnog subjekta, ukoliko se ne pronađe dodatni izvor financiranja. Nadalje, s obzirom na zahtjeve dva emitera (RTRS i FRTV) za izmjenu načina raspodjele novca prikupljenog od RTV pristojbe (jedna od opcija: po 32% svakom emiteru, 4% subjektu koji prikuplja), potaknutih skorom digitalizacijom i otvaranjem mogućnosti emitiranja na cijelom području BiH, postavlja se pitanje spremnosti navedenih emitera i njihovih osnivača na umanjeње očekivanog iznosa.

Niti povećanje procenta naplate na područjima gdje su Hrvati većina ne bi značajnije pomoglo, posebice ako se zna da je prisutna tendencija smanjivanja dozvoljene minutaže za marketinške aktivnosti (od 1.1.2012. RAK je, za emitere iznenađujuće, ukinuo mogućnost preraspodjele marketinških minuta iz običnih termina na tzv. prime time, što je rezultiralo umanjeњem prihoda od 2-3 milijuna KM na razini sustava u 2012.). Uz to, od skora je prisutan i novi problem u naplati RTV pristojbe koji bi, ukoliko zakonodavci, sudstvo i regulatori ne poduzmu nešto uskoro, mogao ozbiljno naškoditi opstojnosti JRST (o tome više drugom prilikom).

Poznati su mi i prijedlozi o eventualnom kompenziranju nedostajućih sredstava izravno iz proračuna, ali to se ne čini vjerojatnim iz dva razloga. Kronični nedostatak novca u proračunima je prvi razlog. Drugi razlog je europski put. Naime, RTV pristojba je i dodijeljena kao prihod emiterima s ciljem održavanja neovisnosti od vlasti, te kako bi proizvodili i program koji nije komercijalno isplativ. Stoga, prema mojim saznanjima, nikakve državne subvencije nisu prihvatljive kad govorimo o uvjetima koje pred BiH stavljaју europske integracije.

Postoji mogućnost ostvarivanja prihoda provođenjem digitalizacija (Multiplex-A), ali taj proces je već probio sve rokove te je upitno kako će se dalje razvijati i hoće li taj očekivani prihod uopće biti moguće ostvariti.

Osim financijskih, gledajući usvojene izmjene i slušajući javne rasprave, javljaju se još neke nedoumice. Kako sam već naveo, postojeći javni servisi emitiraju na svim jezicima, manje ili više (RTRS jako malo, te bi u tom pravcu stvarno trebalo predložiti korjenite izmjene), a i uposlenici i članovi nadzornih i upravljačkih tijela su pripadnici svih konstitutivnih naroda i ostalih (doduše na BHRT i FRTV može i mora biti još bolji balans, dok je na RTRS uistinu neznatan broj Hrvata, Bošnjaka i ostalih). Predviđeno je da se program emitira samo na hrvatskome jeziku, stoga se pojavljuje nepoznanica tko bi radio u tome emiteru, jer postojeća rješenja bi teško mogla biti primijenjena. Da li bi morali raditi samo Hrvati, da li bi u nadzornim i upravnim tijelima morali sjediti samo Hrvati?

Ako je odgovor potvrđan, na koji bi način bila izbjegnuta diskriminacija pri zapošljavanju, te popunjavanju nadzornih i upravljačkih tijela? Kako objasniti veći broj Hrvata u Odboru JRTS u odnosu na ostale narode? Hoće li u natječaju za radna mjesta pisati da se traži isključivo Hrvat? Ako eventualno najbolji prijavljeni kandidat za neko radno mjesto ne bude Hrvat, hoće li zbog toga biti odbijen? Na koji bi način bila dokazivana etnička pripadnost? Što ako netko u prijavi navede da je Hrvat, a nakon pola godine odluči biti neopredijeljen ili nešto drugo? Hoće li dobiti otkaz? Mislim da je sa postojećom zakonskom regulativom, a i zbog obveza BiH na putu europskih integracija (npr. Sejdić-Finci presuda), nemoguće osigurati da rade samo Hrvati, a da budu ispoštovane sve pozitivne pravne norme. O civilizacijskim da i ne govorim.

Ako na ovom emiteru ne bi morali biti uposleni samo Hrvati, i ako članovi nadzornih i upravljačkih tijela ne bi bili samo Hrvati, nego i pripadnici drugih konstitutivnih naroda i ostalih, postavlja se pitanje njegove svrhe. Jer, hrvatskoga jezika ima i na postojećim emiterima, i ako će ovaj emiter probati zadovoljiti ostale interese Hrvata (konstatacija je to koju političari zagovaratelji ideje osnivanja novog pravnog subjekta stalno spominju, ne ulazeći u to na što se odnosi), a što mi se čini logičnim slijedom jer inače ne bi bilo potrebe niti praviti takav emiter, kako bi onda urednik informativnog programa, koji je recimo pripadnik srpskog naroda (npr. iz Prijedora) ili pripadnik bošnjačkog naroda (npr. iz Zenice), prepoznao kojim bi to programskim sadržajima zadovoljio te interese? I tu se pojavljuje logička rupa koju još nitko nije pojasnio. Ali, možda hoće, možda je potrebno još malo pričekati.

Kako riješiti trenutne probleme

U međuvremenu, dok ne bude moguća značajnija izmjena postojećih zakonskih rješenja (a prema stajalištu ureda EUSR prvo je potrebno završiti reformu JRTS započetu prije 7-8 godina, kako bi bile ispunjene obveze BiH na putu europskih integracija), te dok ne stignu racionalna pojašnjenja o načinu prevladavanja prepreka koje se nalaze pred ovakvim zahtjevom, potrebno je nešto uraditi kako bi uočeni nedostaci u postojećem obliku organiziranja JRTS bili ispravljeni.

Kako sustav javnog emitiranja ne bi kolabirao, te kako bi BiH ispunila sve uvjete koje pred nju stavlja europske integracije, mislim kako bi trebalo krenuti manjim koracima, te stvarati preduvjete za najbolje rješenja. Prvo, financijske i tehničke pretpostavke. Kao preduvjet reformama, nadzorna i upravljačka tijela trebaju učiniti sve što je potrebno kako bi emiteri optimizirali troškove, i osigurali transparentan utrošak javnog novca. Pod ovim prvenstveno

mislim na optimiziranje broja uposlenih, gdje će se broj uposlenih u središnjicama emitera smanjiti, dok bi broj uposlenih u regionalnim centrima porastao na broj koji je potreban za ostvarivanje ravnopravne zastupljenosti u programu. Uz to, potrebno je sačiniti potpun pregled imovine i obveza, te izvršiti dodatni pritisak na zakonodavce zbog ujednačavanja zakonskih propisa. Ovo je potrebno kako bi svi emiteri bili dovedeni u istu startnu poziciju prije uspostave Korporacije u njenom punom kapacitetu. Uspostavljanje Korporacije je nužnost, pa makar i u fazama, i zbog digitalizacije i zbog financijske održivosti. Potrebno je izvršiti dodatno moderniziranje tehničkih i prostornih kapaciteta (posebice BHRT i FRTV). Također, potrebno je ostvariti punu suradnju u nabavci programa i prodaji oglasnog prostora i ostalih usluga emitera, što je najbolje organizirati putem Korporacije. Nadalje, također putem Korporacije, potrebno je učiniti maksimum u naplati RTV pristojbe (izmjenom načina naplate, poboljšanjem zakonskih rješenja...), te educiranju građana o važnosti ove vrste financijske pomoći (zakonske obaveze prema) emiterima. Jer, npr. prema nepotpunim podacima, iznos koji je FRTV prikupila od pružanja marketinških usluga u 2012. godini bio je skoro jednak iznosu prikupljene RTV pristojbe (marketing rastao, RTV pristojba padala). Oba izvora sudjeluju u priljevu sredstava sa po cca 47%, a ukoliko sredstvima od marketinga pribrojimo i ona od usluga produciranja i ostalih priljeva po pitanju sponzorstava, RTV pristojba više ne predstavlja najznačajniji izvor priljeva sredstava. To je porazno po javne emitere, jer bi po nekim procjenama RTV pristojba trebala činiti oko 85% ukupnog prihoda kako bi javni emiter imao sigurno financiranje i mogao ispunjavati svoju ulogu u potpunosti.

Drugo, javni emiteri u zemljama sa složenim ustrojem (kakva je i BiH) moraju ispunjavati i neke druge preduvjete kako bi maksimalno ostvarivali svoju ulogu. Kako bi jezički, nacionalno, regionalno, politički i po drugim osnovama svi bili ravnopravno zastupljeni, potrebno je otvoriti više regionalnih centara nego što ih ima u ovom trenutku. Također, ti centri trebali bi biti kadrovski i tehnički opremljeni za proizvodnju i izravno emitiranje određenog procenta programa. Dovršetakom projekta digitalizacije to će osim u Banja Luci i Sarajevu postati izvodivo i u Mostaru, a potrebno je nastaviti širenje (npr. na Tuzlu, kao najmnogoljudniju regiju). Kad je riječ o područjima na kojima su Hrvati većina, a takvih je najviše u FBiH (iz svima poznatih razloga), UO FRTV je već poduzeo određene korake s ciljem bolje pokrivenosti i zastupljenosti u programu, te stvaranja tzv. pozitivne diskriminacije određenih područja, ali su zbog političkih razloga oni većinom trenutno blokirani od vlasti na federalnoj i županijskim razinama. Npr., politika već nekoliko godina ne dozvoljava otvaranje ITC FRTV u Posušju i u Orašju, te blokira inicijativu za ojačavanje ITC FRTV u Mostaru, pokrenutu od UO FRTV uz potporu Predsjednika FBiH i Povjerenstva za informiranje ZD Parlamenta FBiH (inicijativom predviđen zakup ili kupovina prostora, njegovo osposobljavanje za mogućnost izravnog emitiranja programa, te udvostručenje broja uposlenih kako bi područje bilo maksimalno pokriveno).

Kako bi nacionalna zastupljenost i osoblje i u središnjicama emitera bili što raznolikiji, u svakom emiteru ponaosob potrebno je usvojiti ili doraditi postojeći set akata koji omogućuju nadoknadu troškova (za odvojeni život) djelatnicima koji zbog rada u središnjici jednog od emitera moraju preseliti iz mjesta stalnog prebivanja (moram priznati da se i UO kojega sam član, a doskora okupiran sređivanjem financijskih problema, tek u posljednje vrijeme počeo aktivnije baviti ovim pitanjem). Ovo je potrebno kako bi radni uvjeti u središnjicama emitera postali prihvatljivi za stanovnike bilo kojeg dijela BiH. Naravno, u svemu stručnost treba biti prioritet.

Programska vijeća (u BHRT-u ovo tijelo redovno radi, u RTRS se sastaje na godišnjoj razini, dok u FRTV uopće ne postoji jer niti na jednom od četiri raspisana natječaja nije bilo dovoljno prijava koje ispunjavaju zakonske uvjete) moraju najviše računa voditi o

ravnopravnoj zastupljenosti svih dijelova države, u svim programskim segmentima. Programska vijeća i programski djelatnici moraju posvetiti maksimalnu pozornost ravnopravnoj zastupljenosti svih službenih jezika u BiH. Ovo se odnosi i na vlastitu produkciju, a ne samo na nabavku programa, te na web servise.

Pogled u budućnost

Postojeći sustav javnog emitiranja, način njegova financiranja i suradnje njegovih članica, stupanj prihvaćenosti od strane obveznika plaćanja RTV pristojbe, neispunjavanje dodijeljene uloge, navodi na jedan zaključak. Potrebna je cjelovita reforma. Sustav je potrebno promijeniti i poboljšati, a programske sheme moraju potpuno odražavati potrebe svih građana. Kad se uzmu u obzir svi relevantni podaci i činjenice, nameće se kvalitetno rješenje. Kad bi stvari u BiH bile idealne, bilo bi najbolje preuzeti „njemački model“ javnog emitiranja, jasno uz određene prilagodbe stanju i okruženju u BiH. To bi, ukratko, značilo decentraliziranje javnog emitiranja, uz jaku krovnu televiziju na razini BiH. Naravno, bilo bi potrebno razborito promišljanje činjenica pomoću kojih bi bilo određeno koji bi to bili sastavni dijelovi sustava javnoga emitiranja, kao i na koji bi način bila dijeljena RTV pristojba te ostali prihodi. Hoće li se sastojati od dva, tri, četiri, pet ili više regionalnih centara, na to bi pitanje odgovor trebali dati sljedeći pokazatelji: konačan teritorijalni ustroj BiH, iscrpna analiza broja stanovnika u određenim regijama, analiza njihove ekonomske moći, analiza specifičnosti prostora koji centri pokrivaju i sl. Tako se npr., može razmišljati o Mostaru, Tuzli, Bihaću, Banja Luci, Bijeljini. Naravno, osnovna je pretpostavka osmišljavanje sustava koji neće sam sebi biti svrha, nego će biti samoodrživ. Tako nešto je moguće, primjer za to je poslovanje FRTV u posljednje 4 godine. To je pokazatelj da se može pozitivno poslovati, tako da ne treba bježati od više organizacijskih dijelova uz neophodno optimiziranje broj uposlenih i smanjenje broja upravljačkih tijela (generalnih i izvršnih direktora i urednika). Ali, potrebno je promijeniti način naplate RTV pristojbe, te osigurati dodatno financiranje pomoću prednosti koje donosi digitalizacija. Još kad bi Korporacija zaživjela u punom kapacitetu, a PEP bio ustrojen u njoj ili u Ministarstvu prometa i veza ili kao poseban pravni subjekt koji bi pružao usluge svima u sustavu javnog emitiranja, to bi dodatno olakšalo stvari. Međutim, to nije lako ostvariti. Potrebno je ispuniti mnogo preduvjeta, a u BiH najjednostavnija rješenja ionako rijetko kad imaju šansu.

Igor Soldo je član Upravnog odbora RTV Federacije BiH.